

Handhygien i förskolan

Pedagoger och barns uppfattningar av handhygien och dess roll i förskolan

---

Preschool teachers and children's perceptions of hand hygiene and its role in preschool

---

Julia Ahlin

Fakultet: För humaniora och samhällsvetenskap

Ämne/Utbildningsprogram: Förskolläraryrket

Nivå/Högskolepoäng: Grundnivå 15 hp

Handledarens namn: Inger Edfors

Examinatorns namn: Getahun Yacob Abraham

Datum: 161018

Abstract

This study is about preschool teachers and children perceptions about hand hygiene in preschool. It also focusses on preschool teachers' way of working when it comes to hand hygiene against children. The purpose with this study was to illuminate preschool teachers' attitudes and working methods with hand hygiene in the preschool and how children reason about hand hygiene. Seven preschool teachers and twelve children from two different preschool participated in the study. The children were interviewed in pairs and the preschool teachers were interviewed individually. It can be read in the results that the preschool teachers think that the children know why they wash their hands and the children agree about that. All seven preschool teachers also indicate that they talk with children about hand hygiene and why it is important. The children do not think that the preschool teachers talk to them about hand hygiene. However, the children do show knowledge about why they should wash their hands and also explains what would happen if they did not do it. Maybe the preschool teachers and the children have different point of view of what "talking" is in this context when their answers doesn't match. The preschool teachers and children have a similar perception when it comes to what hand hygiene routines they have and what they use when they wash their hands.

Keywords: children, preschool, hand hygiene, preschool teachers

Sammanfattning

Denna studie handlar om pedagoger och barns uppfattningar om handhygien i förskolan. Det fokuserar även på pedagogers arbetssätt angående handhygien i förskolan gentemot barnen. Detta område valdes på grund av egna erfarenheter då upplevelsen har varit att pedagoger i verksamheten ofta säger till barnen att de ska gå och tvätta sina händer utan att förklara innebörden med det. Syftet med denna studie var att synliggöra pedagogers syn och arbetssätt med handhygien i verksamheten och hur barn resonera om handhygien. Sju pedagoger och 12 barn ifrån två olika förskolor deltog. Barnen intervjuades i grupp om två och två, medan pedagogerna intervjuades var för sig. I resultatet går det att utläsa att pedagogerna tror att barn vet om varför de tvättar sina händer och de bekräftar barnen att de gör. Samtliga sju pedagoger anser även att de pratar med barnen om handhygien och dess betydelse vilket barnen inte tycker att de gör. Barnen visar däremot på en kunskap om varför de ska tvätta sina händer och förklarar vad som händer om de inte gör det. Det kanske är så att pedagoger och barn har olika syn på vad ”prata” är i detta sammanhang eftersom deras svar inte stämmer överens. Pedagoger och barn har liknande syn på vilka rutiner och vilka resurser som används när handtvättning sker.

Nyckelord: barn, förskola, handhygien, pedagog

Innehållsförteckning

Inledning	5
Bakgrund	5
Metod	8
Resultat	11
Diskussion	20
Metoddiskussion och tillförlitlighet.....	23
Vidare studie	23
Referenser	24
Bilagor	26

Inledning

I denna studie inom ämnet biologi har jag valt att fokusera på smittor i förskolan med fokus på handhygien. Smittor såväl som virus, bakterier och sjukdomar kan lätt spridas på förskolan eftersom det är många individer som visats i en och samma lokal. Verksamheten kan påverkas då barn och pedagoger inte kan infinna sig i förskolan på grund av sjukdom och den planerade verksamheten kan då rubbas. Det kan vara frustrerande när man som pedagog har planerat en aktivitet eller liknande och det inte går att utföra den då barn och/eller pedagoger fattas och är sjuka. Det finns perioder på året då smittor influerar mer i verksamheten och för att undvika spridningen av sjukdomar så kan en god handhygien vara en bidragande faktor till minskning av spridningen.

Intresset angående handhygien har väckts hos mig när jag själv har varit ute i verksamheten och iakttagit hur lätt de kan vara att säga något till barnen utan att förklara innebörden med det, specifikt gällande handtvättning. I stressade situationer kan det som pedagog vara lätt att på ren rutin säga ”gå och tvätta händerna nu” eller att gå med barnen till handfatet och automatiskt tvätta deras händer utan att barnen själva får reflektera över vad de gör och varför de ska göra det. Vet barnen om varför de tvättar sina händer? Förklarar pedagogerna innebörden med det och dess inverkan? Detta är sådana tankar som väcker en nyfikenhet hos mig att vilja veta mer. Jag är intresserad av jämförelsen mellan barnen och pedagogernas uppfattningar och agerande kring handhygien och hur det uppfattas av de olika parterna. Min avsikt med denna studie är att belysa de olika perspektiven, barnens perspektiv och pedagogernas perspektiv inom samma område, det vill säga handhygien.

Bakgrund

Förskollärare i förskolan har i uppdrag att bland annat utforma en verksamhet där omsorg är en del utav verksamheten och för att främja ett välbefinnande, både fysiskt och psykiskt hos individen. Barnen ska må bra i verksamheten och att lärande, utveckling och omsorg formar en helhet (Skolverket, 2016). En god handhygien kan ses som en del i ett förebyggande arbete med syfte att bidra till ett välbefinnande hos barnen i verksamheten.

Hur ser en god handhygien ut?

I de rekommendationer och rutiner som socialstyrelsen har gett ut innebär det att händerna ska tvättas med flytande tvål och vatten och torkas med pappershanddukar (Socialstyrelsen 2008). Anledningen till att flytande tvål och pappershanddukar är att rekommenderat beror bland annat på att olika bakterier, exempelvis salmonella kan överleva på fasta tvålar samt i fuktiga handdukar (Socialstyrelsen, 2009).

I en undersökning som gjordes av Hall och Lindahl (2017) då 934 svenska förskoleavdelningar tillfrågades kring handhygien framkom det att på nästan alla förskoleavdelningar så tvättades händerna med just flytande tvål och vatten. Dock var användandet av pappershanddukar inte fullt

så brukligt eftersom det saknades tillgång till dessa, särskilt för personalen. I Nederländerna, som har liknande riktlinjer som Sverige, studerades sammanlagt 2318 barn på 115 olika förskolor under tre månader. De observerade att hälften av förskolorna saknade lämpliga tvättmöjligheter och därför var en bidragande orsak till dålig handhygien (Van Beeck, Zomer, van Beeck, Richardus, Voeten, Erasmus, 2015).

Socialstyrelsens rekommendationer innebär att händerna ska tvättas vid vissa specifika situationer såsom utevistelse, vid toalettbesök och innan målsituationer (Socialstyrelsen 2008). Tillsammans med lokala smittskyddsenheter och barnhälsovården gjorde Samverkan mot antibiotikaresistens (Strama) år 2003 - 2004 en studie i vilken 338 slumpmässigt utvalda förskolor deltog. Det innebar att en sjuksköterska ifrån antingen lokala smittskyddet eller barnhälsovården gjorde ett personligt besök på förskolorna. Syftet med studien var att synliggöra vilka orsaker som kan påverka smittspridning i förskolan (Hedin, 2004). En faktor som studerades var i vilka situationer som barn tvättar händerna. Resultatet visar att 76% av barnen alltid tvättar händerna efter toalettbesök, 85% tvättar alltid händerna före maten och 76% tvättar alltid händerna efter utevistelse (Hedin, 2004). Hall & Lindahl (2017) ställde i sin undersökning frågan om huruvida barnen tvättade sina händer efter att de hade varit på toaletten. Mer än hälften av barnen (67%) svarade att de alltid tvättade händerna efter toalettbesök, medans drygt en tredjedel (30%) svarade att de oftast gjorde det. I frågan om barnen tvättade sina händer innan måltid så gav 65 % svaret att de alltid gjorde det, respektive 27 % menade att de nästan alltid gjorde det. Efter utevistelse så svarade 82% de alltid tvättade sina händer och 15% att de nästan alltid gjorde det. I den nederländska studien var andelen barn som tvättade händerna något lägre. Där var det 48% som tvättade sina händer efter utevistelse och toalettbesök samt enbart 15% före måltid (Van Beeck m.fl., 2015).

Med en god handhygien menar Socialstyrelsen att mag-tarminfektioner kan förebyggas med 40 - 50% och infektioner i luftvägarna med ca 10 - 15% (Socialstyrelsen, 2009). Socialstyrelsen genomförde 2009 ett nationellt landsomfattande tillsynsprojekt, Hygien i förskolan där 197 kommuner deltog (Socialstyrelsen, 2010). Kommunerna besökte en tredjedel av landets förskolor. Anledningen till projektet var att skapa förutsättningar för att hindra att smitta sprids på förskolorna. Detta genom att öka kännedomen om miljöbalkens krav på egenkontroll. Denna egenkontroll syftar till att verksamhetens arbete kring miljö och hälsa ska vara väl fungerande då detta annars, enligt 26 kap. 19§ i miljöbalken (SFS 1998: 808) kan leda till olägenheter för människors hälsa eller negativ påverkan på miljön. Försiktighetsprincipen samt kunskapskravet är de två viktigaste hänsynsreglerna vad gäller förskolor. I projektet framkom att förskolorna brast i kännedom om miljöbalkens krav på egenkontroll. Miljönämnderna i kommunerna behövde utöva mer tillsyn över förskolorna. Av de 3 564 besökta förskolorna som ingick i tillsynsprojektet hade till exempel enbart 1 377 stycken nedskrivna rutiner kring barnens handhygien. Motsvarande siffra för personalens rutiner kring handhygien var 1 604 stycken nedskrivna (Socialstyrelsen, 2010). Rutiner om handhygien i förskolan har även studerats av Hedin, Cars, Geli Rolfhamre, Ekdahl, Fredlund och Petersson (2010). Det framgår att endast 10 % av 138 svenska förskolor har nedskrivna rutiner för hur barn ska bibehålla god handhygien. Det var ännu lägre procent vad gäller nedskrivna rutiner för pedagoger. Forskarna påvisar även att nedskrivna rutiner kan uppmana till diskussion bland personalen om ämnet vilket också medför att rutiner följs och upprätthålls (Hedin m.fl., 2010).

Toyama (2016) lyfter i sin studie om barns medvetenhet om hygien och pedagogernas roll i att medvetandegöra det. Då smittämnen som bakterier inte är synliga för ögat så har barnen bara att förlita sig på vad de vuxna säger till dem. Under 32 dagar observerade hon måltidssituationen vid tre olika förskolor i Tokyo.

Hon uppmärksammande att pedagogerna ofta uppmanade barnen att följa de hygienrutiner som fanns, såsom att tvätta sina händer. Även om pedagogerna lade stor vikt vid att uppmana barnen till att tvätta sina händer gavs inte någon förklaring till varför de skulle göra det. Pedagogerna använde sig ofta av en-ords eller en - menings uttryck, t ex ”smutsig” eller ”var snäll och tvätta dina händer annars blir du sjuk”. Sällan blev det förklarat för barnen om varför en dålig handhygien kunde leda till eventuell sjukdom. Hon konstaterar att det enbart var en av tio pedagoger i studien som förklarade innebörden med handtvättning. Toyama (2016) menar att pedagogerna använde enstaka ord och allt för korta meningar för att det skulle skapa förståelse hos barnen.

Toyama samtalade även med 26 stycken treåringar och 22 stycken femåringar kring deras kunskap om vad dålig handhygien kunde leda till. Trots att pedagogerna sällan förklarade varför barnen skulle tvätta sina händer kunde hon notera att ca 40% av treåringarna och 60% av femåringarna ändå kunde se ett samband mellan hygien, baciller och sjukdom. Dessa rön påvisar att medvetenheten kring hygien hos små barn överskrider de verbala instruktionerna ifrån pedagogerna. Dock menar hon på att man kanske inte kan dra den slutsatsen då pedagogernas förklaringar togs utifrån en naturlig miljö mitt i händelsen medans barnens förklaringar kom från frågor och iscensatta samtal.

Man kan ställa sig frågan hur barn ändå har kunskap i ett ämne utan att de didaktiska frågorna (vad, hur, varför) tydligt kan observeras. Den mest betydelsefulla delen i det didaktiska perspektivet är frågan om varför då det handlar om själva syftet med lärande situationen (Nilholm, 2016). Då pedagogerna i Toyamas studie inte förklarar varför barnen ska tvätta sina händer så synliggörs inte de det didaktiska perspektivet då varför-frågan inte förklaras för barnen i situationen. Syftet med handtvättning framgår ej för barnen och det didaktiska perspektivet fattas. Pedagogerna fångar inte upp det möjliga lärotillfället som erbjuds vilket då leder till att situationen inte utnyttjas till fullo när det gäller att skapa ett potentiellt lärande. Detta lyfter även Helldén, Högström, Jonsson, Karlefors & Vikström (2015) och menar på att en pedagogs kompetens att ta vara på de naturvetenskapliga lärotillfällen som erbjuds när barn utforskar sin omvärld har betydelse.

Den påverkan som handhygien har i verksamheten när det gäller smittspridning är stor och detta är något som även Van Beeck m.fl. (2015) trycker på i deras slutsats i studien. Detta ses relevant angående pedagogers roll i hur de kan skapa lärande om handhygien för att stimulera barnens förståelse om ämnet.

Syfte

Syftet med denna studie är att synliggöra barns uppfattningar om handhygien samt hur pedagoger i förskolan arbetar med barnen om handhygien.

Frågeställningar

- 1: Hur arbetar och pratar pedagoger med barn om handhygien?
- 2: Hur resonerar barn om handhygien?

Metod

Urval

Då jag ville synliggöra de två olika perspektiven om ämnet valde jag att göra min studie med hjälp av både barn och pedagoger i förskoleverksamheten för att kunna jämföra dessa.

I min studie valde jag att intervjua äldre barn då det var väsentligt för min datainsamlingsmetod, intervjuer, att språket samt förmågan att kunna föra ett resonemang var utvecklat. Barnens ålder var mellan fem-sex år.

I min studie har sju pedagoger och 12 barn, dvs totalt 19 personer deltagit. Dessa pedagoger och barn är hemmahörande på två olika förskolor i en mellanstor kommun i Sverige. Det är ungefär samma mängd datainsamling ifrån de två olika förskolorna. Totalt var det planerat att 16 barn skulle intervjuas, men av olika skäl föll fyra intervjuer bort. En intervju gick inte till som jag hade planerat, vi blev avbrutna mitt i och de två barnen tappade då fokus.

På den andra intervjun var ett av de två deltagande barnen väldigt tillbakadraget och en pedagog valde då att sitta med under intervjun. Barnet hade tidigare samtyckt till samtalet men hade under intervjun svårt att formulera sina svar. Jag kände efteråt att de svar de båda barnen gav eventuellt kan ha påverkats av att pedagogen satt med och jag valde då att inte ta med dessa intervjuer i min studie. På en av förskolorna var pedagogerna verksamma på samma avdelning, avdelningen för barn 5-6 år. På den andra förskolan var pedagogerna verksamma på olika avdelningar, avdelningen för barn 5-6 år, avdelningen för barn 3-4 år. En av pedagogerna var verksam på samtliga avdelningar på förskolan.

Etiska aspekter

Innan studien påbörjades kontaktades förskolechefen på respektive förskola för få ett godkännande att genomföra min studie på förskolan. Efter godkännandet av förskolechefen kontaktades därefter respektive avdelning, där frågan ställdes till pedagogerna om de ville och hade möjlighet att delta i min studie. Då också barn under 15 år skulle ingå i studien inhämtade jag också vårdnadshavarnas godkännande för barnets medverkan. Barnen informerades genom jag berättade vem jag var och vad jag gjorde på deras förskola. Jag berättade om mitt arbete och vad det handlade om. Jag frågade barnen om de ville delta och de gav mig där deras egna samtycke till deltagande.

Eftersom informationskravet inom all forskning kräver att alla medverkande informeras om samtyckeskravet, nyttjandekravet samt konfidentialitetskravet erhöll samtliga inblandade ett informationsbrev vilket beskrev innebörden av dessa krav. Samtyckeskravet innebär att allt deltagande är frivilligt och när som helst kan avbrytas, nyttjandekravet betyder att all datainsamling används enbart i studiens syfte och kommer att förstöras när studien är klar och godkänd och slutligen konfidentialitetskravet som säger att allas deltagande anonymiseras. (Löfdahl, Hjalmarsson & Franzén, 2014).

Datainsamlingsmetoder

Jag har i min studie använt mig av intervjuer för att samla in data. Jag har valt att intervjua två kategorier inom förskolan, pedagoger samt barn. Till de två intervjugrupperna har jag utifrån mitt syfte två olika frågeställningar som har formulerats utifrån de tänkta målgrupperna. Utifrån de två frågeställningarna som syftar till två olika målgrupper så formulerades intervjufrågor som är anpassade till de olika frågeställningarna. Jag var noga med utformningen av frågorna då jag ville samla på mig så bred data som möjligt. Då jag ville synliggöra de två olika perspektiven så var grunden till frågorna relativt lika men formulerades på olika vis, då jag intervjuade två olika målgrupper som hade olika åldrar. Jag hade i åtanke att frågorna skulle vara enkla att förstå och inte alls för långa (Christoffersen & Johannessen, 2015). Innan jag genomförde intervjuerna ”testade” jag frågorna på tre personer för att se om de var tydliga och förståeliga. Detta för att öva min intervjuteknik då jag är ovan som intervjuare. Pedagogerna intervjuades var för sig medan barnen satt tillsammans två och två. Jag valde att intervjua barnen i grupp om två och två så de skulle känna sig tryggare med en kamrat bredvid sig. Sammanlagt blev det 13 inspelade intervjuer. Intervjuerna följde en delvis strukturerad kvalitativ intervjuteknik (Christoffersen & Johannessen, 2015) då jag hade färdigformulerade frågor men när tillfälle till följdfrågor uppkom tog jag tillfället i akt och ställde dessa.

Procedur

Kontakt med förskolecheferna på respektive förskola togs via mejl och telefon. Detta för att chefen skulle godkänna att kontakt togs med de respektive avdelningarna på förskolorna. Därefter kontaktades pedagogerna på avdelningarna med en förfrågan om de var villiga att delta i studien. Information om det självständiga arbetet samt vilka principer som gäller gavs, både muntligt och skriftligt.

Jag informerade om att jag behövde pedagogernas samtycke till att utföra min studie och detta gavs via en samtyckesblankett (se bilaga 1). Då jag även ville utföra denna studie med barn så krävdes det enligt samtyckeskravet ett godkännande ifrån båda vårdnadshavarna, detta har getts på en samtyckesblankett (se bilaga 2) som pedagogerna på respektive förskola och avdelning hjälpte mig att skicka ut och samla in då de dagligen möter vårdnadshavarna. Innan min datainsamling började så var samtyckesblanketterna påskrivna. Under intervjuens gång så satt vi i ett rum. Jag satt på samma ställe och pedagogerna och barnen fick komma in när det passade dem. Intervjun dokumenterades genom ljudinspelningar och anteckningar. Intervjuerna utfördes under fyra olika dagar, varav pedagogernas intervju ägde rum under två dagar och barnens intervjuer under de två resterade dagarna. Ena dagen var det fyra intervjuer med pedagoger och den andra var det tre intervjuer med pedagoger. Intervjuerna med pedagogerna pågick i ca 15 minuter vardera och barnens intervjuer pågick i ca 8 minuter vardera. Barnen intervjuades tillsammans två och två medan pedagogerna intervjuades ensamma. På en av förskolorna intervjuades pedagoger från alla avdelningar och på den andra förskolan var pedagogerna verksamma på de äldre barnens avdelning.

Databearbetning

Efter att datainsamlingen var gjord så transkriberade jag alla intervjuer noggrant. Jag lyssnade igenom intervjuerna och skrev ner vad som blivit sagt. Som stöd vid transkriberingen använde jag mig också av de anteckningar jag gjorde under intervjuernas gång. I samband med att jag läste igenom de transkriberade intervjuerna använde jag mig av olika färgpennor för att lättare kunna urskilja mönster utifrån både pedagogerna och barnens intervjuer. För att mitt resultat skulle vara så trovärdigt som möjligt, så skapade jag liknande kategorier för både pedagoger och barn då jag ville jämföra svaren som framkom. Då jag ville belysa de två olika perspektiven (pedagoger respektive barn) om handhygien i förskolan så fann jag de kategorier som utgjorde en liknande grund så svaren belystes utifrån en liknande bas. Genom att ha en liknande grund att stå på utifrån de två olika perspektiven så kan svaren jämföras mer trovärdigt. De två olika perspektiven bidrar till en mer intressant analys och jämförelse, istället för att belysa ett ensidigt perspektiv (Johansson & Svedner, 2010). Jag belyser även diverse citat i resultatet som framkom under intervjuerna för att tydliggöra kategoriernas innehåll och trovärdighet. Deltagarna har jag kodat enligt följande: P-1-1 eller B-1-1 där P och B står för pedagog respektive barn, första siffran visar på vilken förskola de tillhör och den tredje siffran vilken person det är.

Resultat

Pedagogers syn på handhygien i verksamheten.

I intervjuerna med pedagogerna så berättade de om sina uppfattningar om vad handhygien är för dem i verksamheten och hur den finns upprätthålls i verksamheten. Samtliga sju pedagoger har en gemensam syn på handhygienens betydelse i verksamheten och anser att en ”god handhygien” är viktigt och de nämner att det kan bidra till minskad spridning av sjukdomar, bakterier, virus och smitta.

Tre av sju pedagoger resonerar bland annat såhär:

”För att man inte ska sprida smittor, bakterier och virus, det sprids ju via händer” P-2-3.

”Händerna är ju det redskap kroppen har för att kunna göra saker egentligen, rent handgripligt, alltså så det är de vi undersöker jord med, vi undersöker rena och orena saker, med mer eller mindre bakterier innehåll, sjukdomstider så det ju liksom, händerna pillar man överallt med utan att man tänker på det egentligen” P-2-4.

”Jag tror att man slipper mycket om man tvättar händerna på ett bra sätt” P-1-3.

Två pedagoger vill även lyfta en aspekt att det inte är farligt att vara smutsig och att barnen inte ska få känna skuld och skam om de inte har tvättat sina händer.

Pedagogers arbetssätt och roll angående handhygien i verksamheten

Spontant - arbetssätt

Samtliga sju pedagoger anser att de pratar med barnen vid spontana tillfällen i verksamheten om handhygien och menar på att de inte skapar medvetna lärotillfällen, om inte behovet finns, vilket en pedagog nämner. Spontana tillfällen kan menas med att pedagogerna säger till barnen när som helst i verksamheten att de ska tvätta sina händer, utan att lägga någon större vikt vid det. Till exempel på en spontan situation kan vara när ett barn har petat näsan eller att de påminner om handtvättning innan måltid.

”Nä det tycker jag nog inte egentligen, jag sitter och tänker att vi borde bli bättre på det åtminstone... inget planerat skulle jag vilja säga utan då uppkommer det mer spontant.” P-2-2.

Konkret arbetssätt

Det är tre pedagoger som berättar om att de har en hygienvecka, då de jobbar extra mycket med handhygien. Pedagogerna berättar om en aktivitet där barnen fick måla på sin hand, ta i ett äpple med den målade handen och sedan titta på äpplet, då skulle färgen föreställa bakterier och barnen fick en möjlighet till att reflektera om de ville äta detta äpple eller ej. En annan pedagog nämner en aktivitet som innebar plantering och då arbetande de med jorden. Barn och pedagoger samtalande om vilka typer organismer som finns i jorden. Pedagogerna förklarade även att när

barnen har grejat med jorden så fanns organismerna på deras händer. Pedagogerna tydliggjorde för barnen att detta vill vi inte ha i våran mat och kropp, utan det behöver tvättas bort. Hen nämner även vid snytnings tillfällen, att pedagogerna då pratar om förkylnings smitta i snoret och att man bör tvätta sina händer då.

Samtal och dialog

Alla pedagoger anser att det är via samtal med barnen som barnen blir medvetna om handhygien. En aspekt som återkommer i intervjuerna är, att det är just via samtal och dialog som barn bildar uppfattningar om handhygien. Men att det är upp till var och en som pedagog att ta tillvara på de möjligheterna när tillfället ges, att samtal om handhygien, vilket en pedagog trycker på.

”Ja det är väl mycket det som vi egentligen har pratat om, att man samtalar och även att man kan påvisa, med det här, som vi sa, med äpplet” P-1-1.

Samtal och förklarande

Fler än hälften av pedagogerna (5) anser att de pratar om vikten av en god handhygien och förklarar varför de ska tvätta sig just ”där och då” - situationer när barnen tvättar sina händer. Pedagogerna förklarar sedan hur de pratar med barnen och vad de pratar med barnen om i handhygiens syfte. En pedagog trycker på att det är i pedagogens förhållningssätt till barnet som ett möjligt lärande sker.

”Det är ju det här ständiga förhållningssättet att pedagoger pratar om vad vi gör överhuvudtaget, alltid när vi gör saker så pratar vi med barnen om varför man gör det och har dem frågor så svarar man på det, man vill ju att barnen ska förstå vad det är man gör.” P-2-3

Fyra pedagoger uttrycker följande när jag frågar hur de kommunicerar och agerar med barnen angående handhygien i verksamheten:

”Egentligen prata om varför, varför tycker vi det är viktigt, och inte vara rädd för att kanske prata om, även om dom mikroskopiska delarna i de, för det kan göra det hela väldigt intressant för barnen tycker jag, skapa ett intresse för det, göra det roligt.” P -2-4.

”Det är oftast där och då man pratar om det, att se till att man ska tvätta hela handen, barn är ju väldigt snabba in under kranen, stoppa in å ut också är jag färdig, också sitter smutsen kvar, men att man får lära sig att titta på händerna, ser dom rena ut och att man också måste ta hela handen.” P-2-1.

”Om de är lortiga och dom tar i något också att man säger titta här nu, nu har du ju tagit där i och nu kommer någon annan ta i de, och tar i en smörgås, också äter den smörgåsen, då får den ju i sig det.” P-1-1

”Det blir väl att lite att man pratar varför man ska tvätta händerna och att jag också tvättar händerna och visar på att såhär gör man, varför tvättar vi händerna.” P-1-3

Vet barnen om varför de ska tvätta sina händer?

Samtliga pedagoger *tror* att de flesta barn vet varför de ska tvätta sina händer. Två pedagoger anser dock att det beror på åldern men ungefär från tre - fyra års åldern att barnen bildar en uppfattning om varför de ska tvätta sina händer. Pedagogernas förklaringar om varför de *tror* att barnen vet varför de ska tvätta sina händer innefattar bland annat att pedagoger pratar med barnen om varför de ska tvätta sina händer och att barnen har jobbat med bakterier och liknande. Även här lyfts aspekten om att det är genom samtal med barnen som barnen lär sig och bildar en uppfattning om varför de ska tvätta sina händer. En pedagog ger exempel på hur hen pratar med barnen om att till exempel nysa i armvecket och inte i handen. Det kan då överföras baskilusker till handen, och kan därmed spridas vidare om personen inte tvättar sig. Pedagogen frågar då barnen varför personen ska tvätta sig och då svarar en del av barnen att det finns baskilusker i handen och en del barn säger att personen är lortig, vilket inte heller är fel enligt pedagogerna.

”Ja, det tror jag, vi har pratat mycket med dom om varför och så” P-1-2

”Jag tror ju att det är lite beroende på ålder, att någonstans där från 3 och uppåt att man förstår det men att är man tre och yngre tror jag att man gör det av en god vana, att man lär in den vanan.” P-2-3

Pedagogers rutiner i verksamheten gällande handhygien

Det framkom genom intervjuerna att pedagogerna har relativt lika åsikter och en gemensam syn på rutiner. Det som ser lite olika ut i svaren är vilka faciliteter de använder. Det är sex av sju pedagoger som nämner att händerna generellt ska tvättas med tvål och vatten i verksamheten, men det är dock enbart en pedagog som nämner att de använder sig av pappershanddukar att torka sig med. Ingen annan pedagog nämner hur de torkar sig efter handtvättningen eller med vad de torkar sig med. De flesta pedagoger (6) nämner att händer ska tvättas innan varje måltid, efter toalettbesök och utevistelse och vid sjukdomar. Detta bidrar till uppfattningen att pedagogerna har gemensamma rutiner för när barn och vuxna ska tvätta sina händer på förskolan. Av samtliga sju pedagoger så är det fem stycken pedagoger som uttrycker att de använder handsprit i verksamheten. Det är enbart två stycken pedagoger som berättar att de använder sig av handskar när de hjälper barnen på toaletten. Denna resurs är det ingen annan pedagog som nämner i intervjuerna. Två pedagoger nämner dock en aspekt att handtvättning inte enbart är till för att tvätta bort virus och bakterier, utan att det finns andra partiklar som kan finnas på händerna.

Hur resonerar barn om handhygien?

Alla barn berättar att de tvättar sina händer i förskolan. De flesta (8) barnen svarar att de använder tvål och vatten när de tvättar sina händer och de övriga fyra barnen svarar att de använder tvål och vatten ibland. Barnen fick även redogöra för när och vid vilka tillfällen de tvättar sina händer. Svaren kunde delas in i fem olika kategorier, vilket åskådliggörs i Diagram 1.

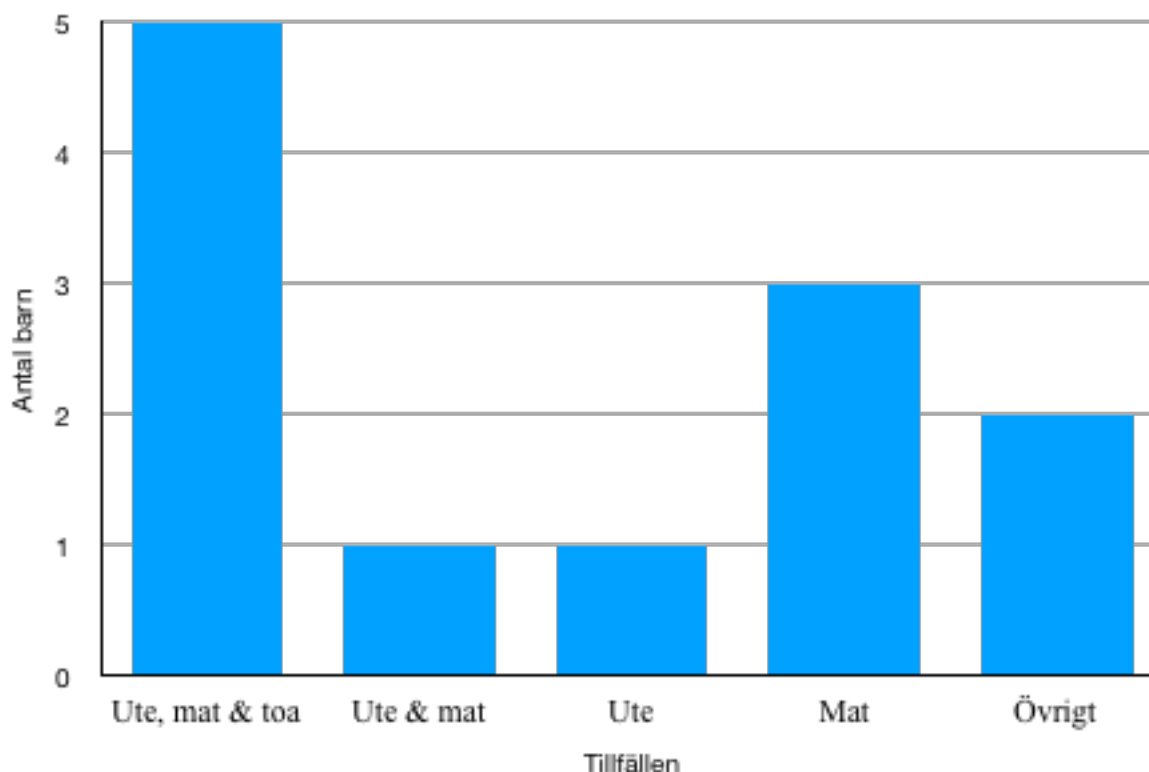

Diagram 1: Tillfällen då barnen anger att de tvättar sina händer.

Majoriteten av barnen (9 av 12) berättar att de tvättar händerna i anslutning till frukost, lunch och mellanmål. Flera barn nämner även att de tvättar sina händer efter utevistelse (7) och toalettvistelse (5). I Kategorin övrigt finns exempelvis svaret att hen tvättar sina händer innan hen ska åka hem. Tre barn resonerar såhär:

"B-2-3 Vi tvättar oss när vi vart ute, efter maten..

B-2-4 ..också tvättar vi händerna när vi vart på toa."

"Man måste tvätta händerna innan vi går och äter, och innan vi äter frukost och innan vi äter mellanmål och efter dom." - B-1-4

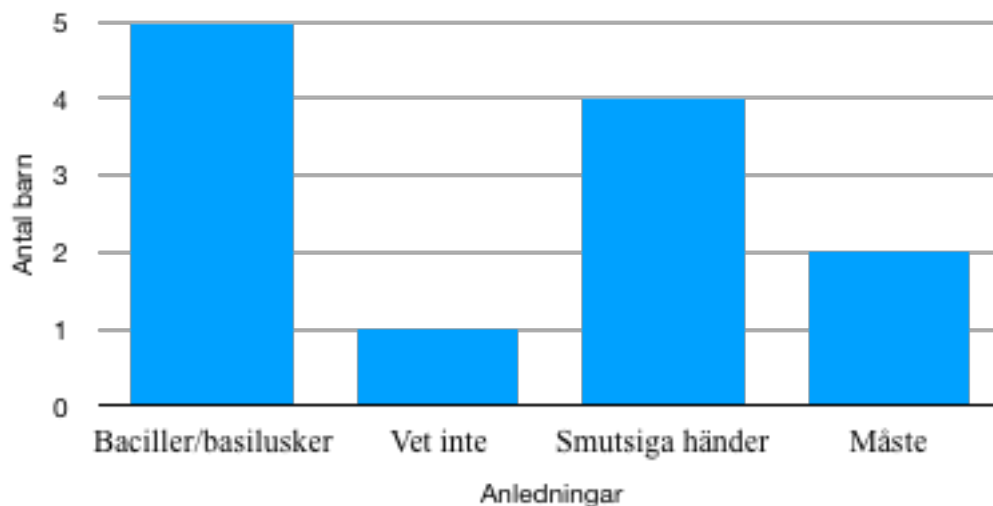

Diagram 2: Anledningar som barnen anser är skäl till varför de ska tvätta sina händer.

Nästan hälften av barnen (5) berättar att de tvättar sig om händerna för att det finns baciller och basilusker. En tredjedel av barnen resonerade om att de tvättade sina händer för att de var smutsiga.

Baciller/baskilusker

Resonemang som barn förde under kategorin baciller/baskilusker.

”Om man inte tvättar händerna får man bacillerna på sig, och om man har spott på händer och tar i någonting och någon annan tar i det, då blir det basilusker ” B-1-1.

”B-2-6 - för att vi är smutsiga om händerna...

B-2-5 - ...för då får man baciller

B-2-6 - i maten”

”B-1-4 så bacillerna inte, så bacillerna blir borta såklart ”

Smutsiga händer

Redogörelser som barn förde under kategorin smutsiga händer

” - För att det är många som har smutsiga händer och vart i lera och i sand och det kanske finns maskar i sanden

- och i jorden

- mmm

- mest jorden" B-2-1 och B-2-2.

"B-2-4 - för annars kan det bli smuts i maten när man vart ute

I - smutsigt i maten?

B-2-4 för att man leker mycket med vatten och då kan det läcka i fingervantarna så man blir lite blött om händerna ..

B-2-3... aaa för det är lite smutsigt och det är inget gott i maten och för då gillar man inte det

I - Det är inte gott med smuts i munnen, är det så du tänker?

B-2-3 om det är lera och man doppar i fingervantarna då är det inte gott i maten om man inte tvättat händerna..

B-2-4 det är därför vi ska tvätta händerna på förskolan. " Resonemang som B-2-3 och B-2-4 förde om varför de tvättar sina händer på förskolan.

Måste

Så här redogjorde B-2-7 och B-2-8 om varför de tvättar sina händer i förskolan. De uttryckte sig att de enbart gjorde det för de måste.

"B-2-7 bara för vi måste

I - För att ni måste?

B-2-8 aa

B-2-7 aa, för vi bara tvättar händerna, vi bara tvättar händerna. "

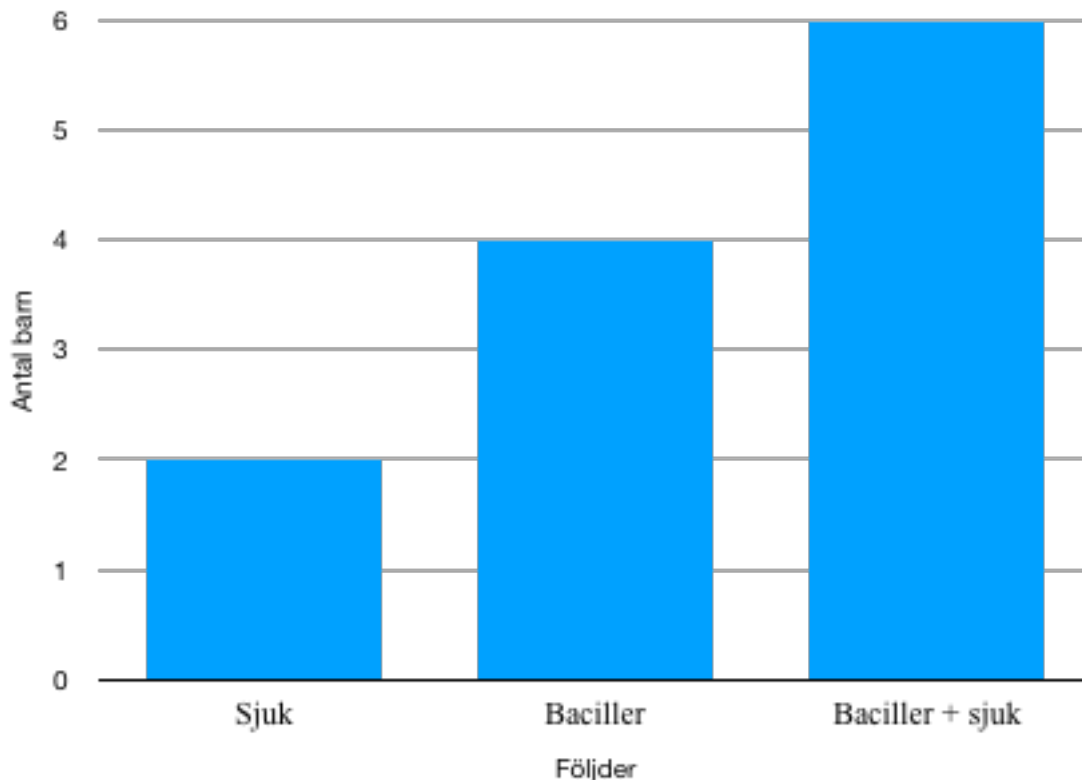

Diagram 3: Vad barnen tror händer om de inte tvättar sina händer.

Vid frågan om vad som kan hända om man inte tvättar sina händer kan hälften av barnen (6) se sammanhanget mellan att bacillerna finns kvar och de kan göra att man blir sjuk. En tredjedel av barnen (4) svarar att bacillerna finns kvar på händerna men nämner inget om att de kan påverka hälsan. De resterande barnen lyfter enbart att man kan bli sjuk (Diagram 3).

Baciller + sjuk

Diskussioner som barn förde under kategorin baciller + sjuk

” B-2-5 man blir sjuk

B-2-6 man kan få feber, ont i magen

B-2-5 när man slickar på fingrarna

B-2-6 ja

I - Om man inte tvättat händerna? Om man slickar på fingrarna och man inte har tvättat händerna så kan man bli sjuk?

B-2-6 ja

B-2-5 det är då man har baciller

I - Så om man slickar på fingrarna när man har baciller det är då man blir sjuk?

B -2- 6 Ja ”

Så här diskuterade B-2-5 och B-2-6 om bacillerna och att det är via de som man blir sjuk av. Specifikt om man får in bacillerna i munnen, genom att slicka på fingrarna.

”B-2-1 *att vi får baciller*
B-2-2 *... i munnen*
B-2-1 *mm och då kan man bli sjuk*”

B-2-1 och B-2-1 kopplar också samman baciller och sjuk, likaså att man får in bacillerna via munnen.

Baciller

”B-1-4 *Då går inte bacillerna bort*
B-1-3 *om man rör på någon annan då får man baciller på sig*
B-1-4 *mm, så vi får tvätta händerna*
B-1-3 *ja*”

B-1-3 och B-1-4 diskuterar att bacillerna försvinner inte om de inte tvättar sina händer.

”B-2-8 *då kommer man få lite baciller på händerna*
B-2-7 *mmm*”

B-2-8 redogör för mig att man har baciller på händerna om man inte tvättar de, vilket B-2-7 nickar och bekräftar.

Sjuk

”B-1-2 *då kan man bli sjuk*
B-1-1 *hostig och feber*”

B-1-2 nämner att man blir sjuk, vilket även B-1-1 håller med om.

Pratar pedagoger om varför handtvättning ska ske?

När barnen fick frågan om pedagogerna pratar med barn om varför de ska tvätta sina händer i verksamheten så var det ingen utav barnen som ansåg att pedagogerna pratade med dem om varför de ska tvätta sina händer i verksamheten. Barnen gav heller inte någon vidare förklaring till sitt svar utan svaret var till stor del ett nej. Dock var det ett barn som svarade ”ibland” och vad det innebar gav hen ingen förklaring till.

Jämförelse av pedagogers och barns syn på handhygien

Alla pedagoger berättar att det viktigt med god handhygien och att det är viktigt att det sköts för att minska spridning av smitta, bakterier och virus. Samtliga pedagoger tror att även barn vet varför de ska tvätta sina händer, men att barnens ålder har betydelse. Barnen får frågan om de vet varför de tvättar sina händer och vad som skulle kunna hända ifall barnen inte gjorde det. Alla barn kopplar på något vis ihop handtvättningen med att man kan bli sjuk om de inte tvättar sina händer och att det handlar om den smuts och de baciller/baskilusker som finns på händerna om de inte tvättar bort dem. Pedagogernas hypotes om att de tror att barnen vet varför de tvättar sina händer styrks av att barnen berättar om att det handlar om att inte bli sjuk via de olika anledningar som barnen nämner, till exempel baciller. I denna fråga så stämmer pedagoger och barns uppfattningar överens.

Ett område som lyfts i resultatet är att om pedagogerna pratar med barnen om varför de ska tvätta sina händer och på vilket sätt det gör de. Barnen fick en likadan fråga, dvs. om pedagogerna pratar med barnen om varför de ska tvätta sina händer. Alla utom ett barn ger svaret nej utan en vidare förklaring till sitt svar. Trots detta så anser pedagogerna att de pratar med barnen om varför barnen tvättar sina händer vid spontana tillfälle i verksamheten och att det är via samtal som de flesta tillfällena sker. Pedagogerna nämner även att de skapar lärotillfällen i verksamhet som handlar om handhygien om behovet finns. Detta nämner inte barnen överhuvudtaget.

Frågan om när händerna ska tvättas i verksamheten nämner samtliga pedagoger vilka tillfällen som de anser att händerna ska tvättas (efter utevistelse och toalettbesök, innan varje måltid & sjukdomar). Barnen får även samma fråga ställd till sig och majoriteten av barnen berättar att de tvättar sina händer innan varje måltid. Nästan hälften av barnen nämner även efter utevistelse och toalettbesök. Utifrån de svar som skrivs i resultatet så kan en relativt gemensam syn ses bland barn och vuxna, dvs. att händer tvättas innan måltider och efter toalettbesök och utevistelse.

I jämförelsen mellan barnen och pedagogernas svar så går det att utläsa att de flesta svaren stämmer överens med varandra. Barn vet på något vis om varför de tvättar sina händer i verksamheten och att det handlar om att inte bli sjuk, vilket även pedagogerna anser. Barn uppfattar dock inte att pedagoger pratar med dem om handhygien i verksamhet vilket då pedagogerna uttrycker. Vad barn uppfattar som pratar kan ha en annan betydelse för dem än för pedagogerna och kan därmed skillnaden i svaren.

Diskussion

Van Beeck m.fl. (2015) tar i sin studie upp att handhygien bör uppmärksammas mer då dess roll i verksamheten gällande minskningen av smittspridning är betydelsefull. Beroende på vilket förhållningssätt man som pedagog har till handhygien och med vilken syn man ser på kunskapen om ämnet, så kan det påverkas i lärandet då kunskapen om varför det är viktigt inte blir så tydligt. Om en pedagog ser det som en rutin utan att lägga någon större vikt på att förmedla själva kunskapen om ämnet till barnen, så kan det bli ett meningslöst agerande, då barnen inte får chansen att fundera på varför de gör som de gör. Genom att tänka didaktisk kring olika lärosituationer så kan själva syftet med lärandet skapa en reflektion hos en själv som pedagog, då den mest betydande frågan i det didaktiska perspektivet är varför-frågan (Nilholm, 2016). Vilka didaktiska frågor kan synliggöras i situationer när barn tvättar sina händer? **Vad** är det barnen ska göra? Barnen ska få möjlighet att bilda sig en uppfattning om handhygiens betydelse när det gäller smittspridning. **Varför** ska detta synliggöras för barnen? Barnen ska erbjudas den kunskap om handhygien då det har en stor påverkan när det gäller smittspridning och detta kan påverka deras mående om en god handhygien upprätthålls. **Hur** ska pedagogerna arbeta i medvetandegörandet kring barnen när det gäller handhygien? Pedagoger och barn kan arbeta konkret och visa på olika baciller och bakterier, hur de finns på händerna och om de inte tvättar av dem så kommer de få in de i munnen. Pedagoger kan även visa på hur barnen ska tvätta sina händer konkret vid handfattet. Förtydliga att barnen ska tvätta hela händerna, inte glömma tummen och så vidare. Pedagoger och barn kan även samtala om handhygien, smitta och vad som kan hända ifall det inte skulle tvätta sina händer.

Något som är intresseväckande i mitt resultat är att barnen uttrycker att pedagogerna inte pratar med dem om varför de ska tvätta sina händer i verksamheten, medan pedagogerna anser att de gör det. Pedagogerna nämner att de pratar med barnen vid spontana tillfällen om handhygien och förklarar för dem varför de ska tvätta sina händer. Det kanske inte blir så tydligt för barnen att pedagogerna faktiskt berättar för dem om handhygien om det sker spontant i verksamheten, utan barns och pedagogers möjlighet till vidare reflektion. Med tanke på barnens och pedagogernas skilda uppfattningar skapas reflektioner om att pedagoger och barn kan ha olika tolkningar om vad kommunikation är i just detta sammanhang. Toyama (2016) nämnde i sin studie om pedagogernas roll i arbetet med att medvetandegöra barn om hygien. Pedagogernas roll i arbetet om hygien är stor då bakterier och liknande inte är synligt för ögat utan barnen måste tro på det som pedagogerna säger till dem. Pedagogerna i min studie nämner att det är till stor del via samtal och dialog som lärandet sker med barnen om handhygien. Dock uttrycker barnen själva att pedagogerna inte pratar med barnen om handhygien. Det är upp till pedagogen i verksamheten att fånga upp de ögonblicken då ett potentiellt lärande kan ske och då göra det till en möjlig lärosituation (Helldén m.fl. 2015).

Toyama (2016) observerade även att pedagogerna i hennes studie inte var tydliga med barnen om varför de skulle tvätta sina händer. Utan enbart en av tio pedagoger redogjorde för barnen om vilken påverkan handhygien har när det gäller smittspridning. Barnen får förlita sig på pedagogernas ord och förklaringar om varför de ska tvätta sina händer och det är därför viktigt att barnen ges en chans till att skapa en förståelse om handhygiens innebörd. En tydlig dialog mellan pedagog och barn belyses som viktig för barns lärande om handhygien. Detta kan även sättas i relation till Toyamas (2016) resonemang om att pedagoger använder för få ord eller för

korta meningar i sin dialog med barnen om just handhygien, vilket hon noterade. Lärandet kan då bli otydligt.

Toyama (2016) ställer sig frågande om instruktion om hygien sker utöver det verbala lärandet men detta var ingen slutsats som kunde dras då studiens metoder behandlades under olika förhållanden. Detta är en intressant tanke då barnen i min studie visar på en viss kunskap om handhygiens betydelse och detta gör även barnen i Toyamas studie, då 60 % av femåringarna kunde koppla samman hygien med baciller och sjukdom.

När får barnen chansen att bilda uppfattning om handhygiens betydelse om pedagogerna inte pratar med barnen? Är det så enkelt att barnen och pedagogerna har olika uppfattningar om vad "prata" är? För barnen visade på ett kunnande om vad som händer om de inte tvättade sina händer. Toyama (2016) ser i sin studie att en stor del av barnen har kunskap om handhygien och detta med brist av pedagogers förklaringar. Även de barn som deltog i min studie kunde berätta att det handlar om de baciller/baskilusker vi har på våra händer och att det kan i sin tur leda till att vi blir sjuka. Barnen vet varför de ska tvätta sina händer och det är även något som pedagogerna uttrycker att barnen vet. Vart sker då detta möjliga lärande i verksamheten? Kan det vara så att barn anammar mer kunskap än vad barnen uttrycker i studien i just de spontana tillfällena, när pedagogerna pratar med dem om handhygien? En tankeställare som har väckts hos mig. Pedagogerna nämner förutom via samtal och dialog, så handlar det även om att göra saker konkret för barnen när det gäller handhygienens betydelse i verksamheten och detta är ett av olika tillvägagångssätt när det gäller lärande. Det konkreta arbetssättet och det verbala arbetssättet samspekar när det gäller kunskapsskapande om ämnet. Läroplanen för förskolan nämner att barn på olika sätt såsom via samtal, iakttagelse, socialt samspel och utforskande skapar sig en kunskap om sin omvärld (Skolverket, 2016). Pedagogerna uttrycker att barn får möjlighet till att skapa ett lärande både via samtal och dialog men även om saker görs konkret för barnen, de vill säga att göra det synligt och gripbart.

De individer som har erfarenheter av förskolan vet att rutiner finns bland barnen och pedagogerna i verksamheten och detta är något som blir en del av verksamhetens utformning. Angående de rutiner och resurser som pedagoger och barn har i förskolan så går det att tyda utifrån resultatet att barnen och pedagogernas syn och uppfattningar är ungefär likadana när det gäller rutiner angående handhygien. Pedagoger och barn nämner olika tillfällen då händerna ska tvättas i förskolan. Rekommendationerna som Socialstyrelsen (2008) givit ut är att händerna ska tvättas med tvål och vatten, vilket pedagogerna berättar. Barnen är också medvetna om att tvål och vatten ska användas i samband med handtvättning och alla barn i studien uttryckte att de använde sig av detta. Hall och Lindahl (2017) skriver även att i nästan alla förskolor som deltog i deras studie så tvättade barnen och pedagogerna sina händer med tvål och vatten.

Socialstyrelsen (2008) tar upp att händerna ska torkas med pappershanddukar efter handtvätt men detta är det enbart en pedagog som nämner under intervjuernas gång. Är vissa saker så självklara för pedagoger i verksamheten att det inte nämns? Specifikt i denna situation när det gäller att torka sig med pappershanddukar då enbart en pedagog beskriver detta när jag frågar om vilka rutiner de har kring handhygien. Om jag hade frågat pedagogerna om de använde sig av pappershanddukar så tror jag att resultatet angående denna frågade hade varit annorlunda. Det gäller även användning av handskar i situationer där pedagoger hjälper barnen på toaletten. I det tillsynsprojekt som Socialstyrelsen genomförde 2009 så visade det sig att färre än hälften av de deltagande förskolorna hade rutiner kring barnen och pedagogernas handtvättning antecknat på

papper (Socialstyrelsen, 2010). Likande siffror framställdes även i studien utförd av Hedin m.fl. (2010) då endast en låg procent av förskolorna hade nedskrivna rutiner i verksamheten. Detta var något som pedagogerna inte nämnde under intervjuerna, men jag efterfrågade det inte heller. När rutiner inte finns antecknat kan de vara extra svårt att komma som ny i gruppen eller som vikare och inte ha någon inblick på vilka ruiner som gäller, då de finns muntligt bland ordinarie pedagoger.

Att bibehålla en god handhygien är viktigt för att minska smittspridningen i förskolan. Detta är pedagogerna medvetna om då de berättar för mig om vilket roll den har vad gäller att minska och förebygga spridning av sjukdomar, bakterier och virus. Mag-tarminfektioner kan nämligen förebyggas med 40 - 50% via en god handhygien enligt Socialstyrelsen (2009) och detta innebär att hälften av sjukdomsfall i mag-tarminfektioner kan förhindras. Miljöbalken ställer krav på förskolor med ett egenkontrolls krav vad innefattar att verksamheten inte ska vara negativt påverkande på människors hälsa när de vistas i verksamheten och att rätt förutsättningar ska finnas för att bibehålla till exempel en god handhygien. Det är alltså enligt lag att upprätthålla en fungerande miljö i verksamheter utan att påverka människors hälsa (Miljöbalkens 26:e kapitel 19 §). Miljöbalkens egenkontrolls krav är dock inte en självklarhet att pedagogerna känner till, vilket Socialstyrelsen (2010) tar upp i sitt resultat efter att de genomförde ett tillsynsprojekt år 2009. Något som även nämns är att miljönämnderna i varje kommun bör bedriva mer tillsyn på förskolorna. En aspekt som jag anser behöver förbättras är att öka vetskapen för pedagoger att enligt lag så ska en viss miljö upprätthållas i förskolans verksamhet.

Mitt egna lärande gällande min framtida yrkesroll

Det som jag lärt mig genom denna studie är att god handhygien har en större roll i det förebyggande syftet gällande smittspridning än vad jag trodde innan studien påbörjades. Den synen som jag hade innan denna studie genomfördes om handhygien har förändrats då den har bidragit med ny kunskap för mig, vilket jag är glad för. Detta har givit mig en tankeställare till min framtida yrkesroll att faktiskt förklara för barnen vad handtvättning innebär och varför det är viktigt. Att se möjligheter till ett lärande och att försöka vara så förklarande som möjligt genom att vara tydlig och att göra det konkret.

Metoddiskussion och tillförlitlighet

Jag valde att använda mig av metoden intervju som insamling av min data då jag ville höra pedagoger och barns uppfattningar och resonemang om handhygien i verksamheten. Skulle jag komplettera med ytterligare en metod så skulle jag ha valt observation då jag kan se om pedagoger och barns handlingar stämmer överens med deras svar i intervjuerna. För att skapa kunskap om omvärlden så är observation ett hjälpmedel till detta, vilket Backman (2016) nämner i sin bok. Via observation så synliggörs människors handlande i olika situationer och kan därmed ge en mer rättvis bild av det som faktiskt sker i till exempel verksamheten, i detta fall om barn och pedagogers svar styrks eller stjälpes.

Innan jag utförde intervjuerna på pedagogerna och barnen så testade jag att intervju på tre personer. Jag valde att göra detta för att agera som intervjuare är något nytt för mig och jag ville få en uppfattning om hur det känns och för att få chansen att skapa lite rutin. Jag ville även ta reda på om frågorna gav svar på frågeställningar (Johansson & Svedner, 2010) genom dessa testintervjuer. De tre personerna som jag testade att intervju har jag en privat relation till och det gjorde mig mer bekväm i situationen när jag utförde intervjuerna. Jag fann det svårare att komma på följdfrågor i de intervjuer när jag intervjuar pedagogerna och barnen då ovanan kunde ta över. Vid intervjuerna med pedagogerna så följde jag mitt frågeformulär med frågor mer strukturerat än vad jag gjorde med barnen, då samtal om annat även kunde ta fokus. Jag tycker att det gjorde det lättare för mig som intervjuare att skapa en trygg atmosfär om jag som intervjuare försökte skapa ett ”lösare” samtal, de vill säga att ingen press skulle kännas vid ifrån barnens sida. Jag utförde intervjuerna noggrant och fick med det jag eftersökte. Den data som framkom i studien är tillförlitlig genom att jag grundligt har följt de regler som gäller och har varit noggrann i mitt utförande genom hela studien. Jag har fått samtycke ifrån de pedagoger och de vårdnadshavare till de barn som deltagit och även samtycke ifrån de deltagande barnen. Jag har samlat in data och bearbetat den noggrant för att sedan kunna framställa ett resultat. De kategorier som skapats är för att belysa de två olika perspektiven inom ämnet. Det lyfts olika citat i resultat för att påvisa trovärdigheten i resultatet. Min studie är inte generaliserbart för hela Sverige då jag har utfört min studie på två olika förskolor i en mellanstor kommun i Sverige. Jag valde att intervju pedagoger med olika långa arbetserfarenhet inom förskolan, ålder och utbildning. Det gynnar ens studie när de intervjuade har olika erfarenhetsbakgrund eftersom det synliggör de mest betydande uppfattningarna (Johansson & Svedner, 2010).

Vidare studie

Min studie grundas på pedagogers och barns berättande om handhygien i verksamheten och en vidare studie kan innebära att observera pedagoger och barn i deras verksamhet när det gäller deras svar i intervjuerna. Detta kan visa på om deras svar stämmer överens med deras agerande, vilket även ger ett större underlag om handhygien i förskolan. Det skulle även vara intressant att intervju pedagoger på ett bredare plan i ämnet, de vill säga om smittor i förskolan. Detta skulle kunna generera en bredare syn på hygien överlag i förskolan.

Referenser

- Backman, J. (2016). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Christoffersen, L. & Johannessen, A. (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Hall, C. & Lindahl, E. (2017). Illness-Related absence among preschool children: Insights from a health intervention in Swedish preschools. *Journal of Health Economics*, 56, 191-200. doi.org/10.1016/j.jhealeco.2017.10.004
- Hedin, K. (2004). *Hygienrutiner i förskolan*. STRAMA rapport. Stockholm, Sverige: Strama.
Hämtad från:
<http://soapimg.icecube.snowfall.se/strama/Hygienrutiner%20i%20forskolan%207%20mars%202005.pdf>
- Hedin, K., Cars, O., Geli Rolfhamre, P., Ekdahl, K., Fredlund, H., Petersson, C. (2010). Sickness absence in daycare and reported hygiene routines. *Primary Health Care Research & Development*, 11, 180-186. doi:10.1017/S1463423609990430
- Helldén, G., Högström, P., Johansson, G., Karlefors, I. & Vikström, A. (2015). *Vägar till naturvetenskapens värld - ämneskunskap i didaktisk belysning*. Stockholm: Liber AB.
- Johansson, B. & Svedner, P O. (2010). *Examensarbetet i lärarutbildningen*. Uppsala: Kunskapsförlaget AB.
- Löfdahl, A., Hjalmarsson, M. & Franzén, K. (red.) (2014). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Nilholm, C. (2017). *Teori i examensarbetet - en vägledning för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur AB.
- SFS 1998:808. *Miljöbalk*. Stockholm: Miljö och energidepartementet.
- Skolverket. (2016). *Läroplan för förskolan, Lpfö 98* (Rev. uppl.). Stockholm: Skolverket.

Socialstyrelsen. (2010). *Hygien i förskolan: Resultat från ett nationellt tillsynsprojekt 2009*.

Västerås: Socialstyrelsen. Hämtad från:

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/bdbedda424bf43e9b8ba8d071063dde5/hygien-forskolan-resultat-tillsynsprojekt.pdf>

Socialstyrelsen. (2008). *Smitta i förskolan: en kunskapsöversikt*. Västerås: Socialstyrelsen.

Hämtad från:

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/9e1024976b9b44c3adc1bf4e95088980/smitta-i-forskolan-en-kunskapsöversikt-2008-126-1.pdf>

Socialstyrelsen. (2009). *Smitta i förskolan: utbildningsmaterial*. Västerås: Socialstyrelsen.

Hämtad från:

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/ce1e1725dbce45729497efd496ac9d24/smitta-i-forskolan-utbildningsmaterial-2009-126-231.pdf>

Toyama, N. (2016). Preschool teachers' explanations for hygiene habits and young children's biological awareness of contamination. *Early Education and Development*, 27(1), 38-53. doi: 10.1080/10409289.2015.1036347

Van Beeck, E.A.H., Zomer, T.P., Van Beeck, E.F., Richardus, J. H., Voeten, H. A. C M., Erasmus, V. (2015). Children's hand hygiene behaviour and available facilities: an observational study in Dutch day care centers. *European Journal of Public Health*, 26(2), 297-300. doi:10.1093/eurpub/ckv228

Bilagor

Bilaga 1

Samtyckesblankett till pedagoger avseende deltagande i intervjustudie

I min utbildning till förskollärare vid Karlstads universitet gör jag våren 2018 ett självständigt arbete under 10 veckor. Genom att du som pedagog undertecknar denna så ger du mig ditt godkännande och medgivande att delta i min studie med preliminär titel ” Handhygien i förskolan”. Ditt deltagande sker genom en intervju som dokumenteras via ljudinspelning och anteckningar. Alla uppgifter kommer att anonymiseras och ditt deltagande kan avbrytas när du vill. Din medverkan är frivillig.

Det insamlade materialet kommer endast att användas i denna studie och materialet kommer att förstöras när arbetet är godkänt och klart.

Har du fler frågor och funderingar så kan jag nås via:

mail: exempel@hotmail.com

mobiltelefon: 07X XXX XXXX

Tack för din medverkan!

Med vänliga hälsningar

Julia Ahlin

Jag ger härmed mitt medgivande till att delta i studien med preliminär titel ” Handhygien i förskolan”.

Namn: _____

Ort och datum: _____

Bilaga 2

Samtyckesblankett till vårdnadshavarna avseende barns deltagande i intervjustudie.

Hej!

Mitt namn är Julia Ahlin och jag studerar till förskollärare vid Karlstads universitet. Jag går termin 6 av 7 och i utbildningen innefattar det att jag ska skriva ett självständigt arbete och genomföra en studie. Den preliminära titeln för min studie är ”Handhygien i förskolan”. Jag vill både intervjua barn och pedagoger då jag nyfiken på hur de arbetar med handhygien, vilka rutiner som finns och om pedagoger pratar med barn om handhygien. Jag är även nyfiken på hur barnen resonerar om handhygien. Deltagande sker genom en intervju som dokumenteras genom ljudinspelning och anteckningar. Jag kommer att intervjua pedagogerna individuellt och barnen kommer att intervjuas i grupp om 2-3 stycken tillsammans.

För att få göra en intervjustudie med barn så krävs av forskningsetiska skäl att vårdnadshavaren/vårdnadshavarna ger sitt tillstånd till detta. Deltagandet är självklart frivilligt och ni kan avbryta er medverkan när som helst. Barnet kommer naturligtvis vara helt anonymt. Det insamlade materialet kommer bara att användas i denna studie, och kommer att förstöras när mitt arbete är klart och godkänt.

Vid funderingar och frågor får du gärna kontakta mig via mail: exempel@hotmail.com och mobil: 07X XXX XXXX.

Tack för er medverkan!

Med vänliga hälsningar

Julia Ahlin

Fyll i denna blankett och lämna till åter till förskolan.

Jag/Vi ger mitt/vårt medgivande och godkännande till att mitt/vårt barn..... får delta i studien med den preliminära titeln ”Handhygien i förskolan”.

Jag/Vi ger **EJ** mitt/vårt medgivande och godkännande till att mitt/vårt barn..... får delta i studien med den preliminära titeln ”Handhygien i förskolan”.

Vårdnadshavares

underskrift _____

Vårdnadshavares

underskrift _____

Ort och

datum _____

Bilaga 3

Intervjufrågor till pedagogerna

ALLMÄNT

1. Hur gammal är du?
2. Vilken utbildning har du?
3. Hur länge har du jobbat i inom förskolans verksamhet?
4. Hur länge har du jobbat på just den här förskolan?

PEDAGOGERNAS SYN PÅ HANDHYGIEN

5. Kan du beskriva vilka handhygiens rutiner ni har?
6. Vad är en ”god handhygien” för dig?
7. Anser du att det är viktigt att ha en ”god handhygien”? Varför/Varför inte?
8. Ett scenario - Du snyter ett barn, tvättar du händerna efter?
9. Hur många gånger per dag tvätta du dina händer med tvål och vatten genomsnittligt?
10. Tror du att barnen vet varför de ska tvätta händerna?

PEDAGOGERNAS ARBETSSÄTT ANGÅENDE HANDHYGIEN

11. Skapar du medvetna lärotillfällen i verksamheten, till exempel i samlingen där ni pratar hygien, handhygien, smitta över lag?
12. Pratar du med barnen om vikten av en god handhygien i just där och då situationen vid handfatet till exempel? På vilket sätt pratar du med barnen?
13. Skapas det möjlighet för barnen i verksamheten att bilda en uppfattning om varför det är viktigt att tvätta händerna?
14. Hur kan man arbeta för att medvetengöra barn om handhygien?
15. Läroplanen för förskolan lyfter att ”förskolan ska sträva efter att varje ska utveckla sin förståelse för vikten av att värna om sin hälsa och sitt välbefinnande” (Skolverket, 2016, s.9).
Hur ser du på detta mål gentemot handhygien i förskolan?
16. Vad är det som styr att ni i verksamheten tvättar händerna på förskolan? Norm, rutin, förebyggande syfte, lärande, läroplanen?

17. Beroende på vilka infallsvinkel man har angående handhygien, vilken betydelse tror du att det får för barns lärande? Om man ser det utifrån en norm, rutin eller förebyggande syfte, lärande.

Intervjufrågor till barnen

ALLMÄNNA FRÅGOR

1. Hur gammal är du?
2. Vad gillar du att göra på fritiden?
3. Vad tycker du om att göra på förskolan?

BARNENS RESONEMANG OM HANDHYGIEN

4. Tvättar du händerna på förskolan?
5. När tvättar du händerna på förskolan?
6. Använder du tvål och vatten när du tvättar händerna?
7. Brukar pedagoger prata med er barn om varför man ska tvätta händerna? I så fall ja, vad brukar ni prata om då?
8. Har ni haft samlingar eller liknande där pedagoger har pratat med er varför man ska tvätta händerna?
9. Varför tror du att du och dina kompisar i förskolan ska tvätta händerna?
10. Vad tror du skulle hända om du inte tvättar händerna?
11. Vad tror du ordet handhygien betyder?
12. Brukar pedagoger prata med dig när du tvättar dina händer?
13. När tycker du att man ska tvätta händerna?